

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

**MEDICINA PERIPATE-
TICA S. AMBULATORIA,**

**Ob mit gehender Leibes-Bewegung die Gesundheit
erhalten und befördert werden könne?**

Quam
AUSPICE DEO PROFITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſa Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.

DECANO H. T. SPECTATISSIMO,

Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo,

PRO GRADU DOCTORIS

**SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,**

HORIS LOCOQUE CONSVETIS,
ANNO MDCCXL. D. NOVEMBR.

PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET

R E S P O N D E N S

JOHANNES ANDREAS ZIEGLER,

HALENSIS MAGDEBURGICUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JO. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

DISSERTATIO PUBLICA IN MEDICINA

MEDICINA PERIPNEUMONICAE
TICA & ANTI-PNEUMONICAE

DE PNEUMONIA ACUTA ET CHRONICA
AUCTORE JOHANNES WENZEL

IN ALMA MATEMATICA UNIVERSITATE
PRAESIDIUM JOHANNES WENZEL

MDCCCLXXII

MDCCCLXXII

MDCCCLXXII

MDCCCLXXII

MDCCCLXXII

MDCCCLXXII

MDCCCLXXII

VIRO
GENEROSISSIMO, EXCELLENTISSIMO;
EXPERIENTISSIMO
DOMINO
DAVIDI SAMUELI
MADAI,

MEDICINÆ DOCTORI,
SERENISSIMI PRINCIPIS ANHALTINO.
COTHONIENSIS
CONSILIARIO AULICO ET ARCHIATRO,
ORPHANOTROPHÆI HALENSIS
MEDICO CELEBERRIMO,

PATRONO ET FAUTORI
CULTU EXIMIO PROSEQUENDO,
IN SINGULARIS ÆSTIMII DOCUMENTUM
ET GRATI ANIMI TESSERAM
HANCCE DISSERTATIONEM INAUGURALEM

D. D. D.

JOHANNES ANDREAS ZIEGLER.

VIRO
GENIOSISSIMO, EXPERIENTISSIMO
D O M I N O
DAVID SAMUELL
MADAL

MEDICINAE DOCTORI
SERENISSIMI PRINCIPIS AMALTINGO
CONSILIARIO AULICO
ORPHANO-TOPICALI ITALENSIS
MEDICI CENSURATO

PATRONO ET FACTORI
CIVIS ROMANI OPTIMO

IN SINGULARI BENIGNITATE
ET GRATIA A ME HONORATUM
HABERE ET SERVARE MEUM

JOHANNES WILHELMUS

PROOEMIUM.

Inter alias exclamaciones
ac querelas, quas **JOBUS** de fra-
tribus suis perdidit *cap. IV. pro-*
fert v. 18. annotationem etiam illa
meretur, quod *huc illuc averian-*
tur, aut diffluant a *femris suis con-*
suetis, quod adscendant in inani-
tatem, aut in nihilum abeant, aut ambulent in va-
cuum & *pereant:* exinde tantum hoc modo colligi-
mus loco, dari videlicet transitum & ambulationem
ad vitam & salutem, ut & ad interitum & perniciem:
quicumque itaque cursum aut ambulationem in æ-
quitate instituunt, i. e. juxta regulas spirituales & na-
turales congrue & decenter progrediuntur, illi fa-
lubritatem æternam & temporalem impetrabunt:
Alias quidem sec. philosophicum judicium atque mo-
nitum *Syrabolis Pythagoricis* illud effatum annexum
est, *via publica non esse ambulandum,* quia illa utpluri-
mum erronea est, adeoque mentes corrumpit & fe-
ducit,

ducit, vel ut verbis sacri Codicis exprimamus, *via est ampla, quæ ducit ad interitum Matth. VII. v. 13.* Boni itaque animæ atque corporis medici officium est, ut alios hortetur ac informet juxta *Esaiam c. XXX, 21. hæc via est, ambulate per eam, si ad dextram sinistramque destiteritis.* Quemadmodum autem rerum existentia nonnisi progressus ac transitus sunt, ita juxta PLATONIS in *Axiocbo Vita humana* non nisi peregrinatio aut ambulatio quædam est: Vita enim mentis juxta ARISTOTELEM perpetua ambulatio aut progressio ab una idea & contemplatione ad alteram existit: vita vero corporis continuo motu, mutatione, ambulatione & progressionem absolvitur: in eo enim ex parte forma naturæ consistit, unde iterum huc assertum ARISTOTELIS quadrat *Lib. 3. de Nat. cap. 1. ignorato motu, naturæ etiam ignoratio sequitur:* Hæc gradatio & facultas ambulandi magnum ad eximios & diversos usus adminiculum est, ut propterea magis referat scire, quid valeat, quam quid sit ambulatio. SENECA in *Ep. 113.* ait: *inter Cleanthem & discipulum ejus Chrysippum non convenit quid sit ambulatio proinde autem de tranquillit. animi c. 17.* utile illud monitum præberet: *indulgendum est animo, dondumque subinde otium, quod alimenti ac virium loco sit; & in ambulationibus apertis vagandum, ut coelo libero & multo spiritu augeat extollatque se animus.* Multi vix maturius dignitatem capacitatis ambulandi agnoscunt, quam si libere & facile eundi non datur libertas, vel defectus quidam membra detinet, quæ obambulationi ministrant: Et quam pauci sunt, qui multiplicem reliquam

quam utilitatem, non tam in œconomiam civilem, quam naturalem i. e. vitæ ac sanitati inservientem, redundantem, agnoscunt: Inter præcepta curationum medicarum hæc quinque CICERO *Epist. 18.* tyroni suo repetit: *Valerudo quid postulat, non ignoras, concoctionem, lassitudinis virationem, ambulationem moderatam, frictionem, alvi facilitatem: & II. ad Atticum c. 23. recreanda vocula causa est mihi ambulare: hæc dicto ambulans.* Non pauci in solitudine delectamentum & tranquillitatem quærentes, turbam vero mundi fugientes, non in otio ac desidia tempus perdunt, sed ambulantes Deo, proximo & sibi serviunt. Quid antiquissimis gentibus magis familiare fuit, quam ingressus; ubi erant tot elephantes, cameli, caballi, ubi tot currus, carpenta, effeda, vehicula meritoria, vecturæ, plaustra, lecticæ, basternæ, sellæ gestatoriæ, trahæ, variaque alia vecturæ specimina. Cujusvis fortis ac dignitatis homines ambulando quælibet vitæ naturalis negotia perfecerunt. Antiquissimæ hæ fuerant consuetudines & consultationes incessu vitæ, viribus & sanitati prodesse. SENECA *Ep. 78.* abinit. ait: *Medicus tibi, quantum ambules, quantum exercearis, monstrabit: ne indulgens otio, ad quod vergis iners valerudo, ut legas clarius & spiritum, cujus iter & recepraculum laboras, exerccas, ut naviges, ut viscera molli exercitatione concusias.* Quid magis homini turpitudini ducitur, quam si a Benignissimo Creatore integris, sanis & firmis membris præditus est, ob nimiam mollitiem, effæmationem & teneritudinem alienis ac mutuacitiis subsidiariis utuntur viribus pedibusque:

que: quare MARTIALIS *Lib. VI. Epigr. 84.* insanum illum vocat; qui sanis pedibus lectica per plateas gestari patitur; canens: *atrophoro sanus, portatur, Avire, Philippus, hunc tu si sanum credis, Avire, furis.* Ita inter ambulandum Cultura & mentis & corporis antiquitus exercebatur: ad corporis exercitationem quod attinet, tunc illa non modo elegantiae, sed etiam utilitati ac integritati destinata fuit: PLAUTUS in *Curculione Act II Sc I. n. 29* ludit: *Lien directus est, i. e. inflatus, tumidus, distractus, ambula, id lieni optimum est:* in haec verba ita commentatur LAMBINUS: *ambulationem & exercitationem Lienis morbo esse utilem argumento est, quod narrant quendam lienosum, cum ei a medicis praeceptum & praescriptum esset, ut si morbo levare vellet, crebra & contenta ambulatione uteretur, usque ad eo primum ambulando, deinde tandem currendo levarum esse, ut praestantissimus cursor evaserit:* provocat porro hic auctor ad CELSI consilium *Lib. 4 cap. 9.* dicentis: *vitium Lienis quiete augetur, exercitatione & labore minuit.* Sacer Codex vitam hominis spiritualem & naturalem ambulationem vocat, & hanc temporalem vitam transitum & peregrinationem, imò cursum nominat; eapropter pedibus firmis sanus praeditus est homo, quibus non modo totum corporis systema sustinet, sed quaquaversum portat, ita ut tam propria corporis moles, quam exceptum reliquum pondus in pedum robor & officium ex parte redundet. Et sane curiosa meditatio, ad Staticam medicinam pertinens est, quod pedes non modo corporis pondus gestare, sed simul omnium motricium fibra-

fibrarum & partium motum specialem tolerare queant debeantque: hoc ipso enim motu augetur pondus corporis; dum quietum comparate levius illud redditur. Quanta & qualia cæterum corporis sint exercitia, si absque ulla ambulatoria commotione administrantur, aut insufficienti, aut palliativa utili efficacia instructa esse observantur: quam miseram, præter vilem tenuemque victum, promittat remigium vitam, abunde constat: quid autem tabellariis vita ambulatoria utilitatis conciliet, si intemperantia & reliqua ataxia vitatur, communis testatur observatio. Ob id BOHNIUS *de Offic. Medic. dupl. Part. I. cap. 20. p. 412.* asserit *in irione*, quippe quia plerique *in habitu musculi suo officia alternant & tota quasi machina exagitur, plus in hanc & fluida ejus fructus superius indigitati p. 407. seq. redundat: hinc salubrior in universum est equitatio & vectura, quarum alterutram nihilominus eligere jubemur, si crura debiliora, vel morbo obsessa, ambulationem similemve motum nenuunt.* Quantam vero vim habeat hæc ambulatio ex principiis & demonstrationibus physico-mechanico-staticis significat BORELIUS *de Motu Animalium Propos. CLVIII. p. 192.* ubi ita disserit: *dum homo incedit, semper machina ejus gravis solo stabili innititur, fulciturque a duritie columnarum ossearum pedum, quæ innixio fit exiguo labore musculorum, & minima molestia facultatis sensitivæ ob compressionem tendinum & distractionem membranarum. conf. AVICENNA Lib. 1. fen. 1. doct. 5. c. 25. p. 49. in annot.* Quoniam itaque ab hac specie commotionis corporis quotidiana & eximia utilitas sanitati confirmandæ & reparandæ accidit,

B eapro-

capropter hoc argumentum dignum iudicavimus, quo speciali explicatione & applicatione commendemus: hanc practicam tractationem, quotidianis usibus respondentem **MEDICINÆ AMBULATORIÆ** titulo, s. de Salubritate ab ambulatione expectanda præsentis Inaugurali Specimine exhibere & succincte deducere annitemur: Huic conatui ut celestis adspiret benedictio, humillimis suspiriis vovemus.

§. I.

Ambulationis salubrem exercitationem deprædicantibus nobis viam ad congrua & limitata encomia proferenda aperit atque monstrat **MERCURIALIS**, qui *de arte Gymnas. Lib. V. cap. XI. p. 329.* mox ab initio hoc testimonium affert: *Si ullum est exercitationis genus, quod illis, qui sanitati operam navant, maxime quærendum atque cognoscendum sit, quodque ceteris quibuscunque frequentius a cunctis, fere hominibus, omnique tempore exerceatur, unum procul, dubio deambulationem esse nemo negabit: siquidem nullus est, sive puer, sive adultus, sive Senex, qui non modo eam præstantissimam, sed solam exercitationem non credat, pauci tamen reperiuntur, qui vel ratione, vel longo usu, quibus quæque corporis partibus & prosit & noceat, perfecte animadvertunt.* Tituli autem præsentis illustrationem aliquam præmitteremus: respectu similitudinis hanc *Peripareticam* appellavimus Medicinam: **ARISTOTELES** enim in Lyceo suo docens, *quotidie*, ut **STANLEJUS** in *Historia Philosophiæ* e **LAERTIO** commemorat, *Part. V. c. 6. p. 418. a. deambulans usque*

usque ad horam, qua ungi Græci solebant, quod fieri ordinarie ante coenam solebat. A deambulando igitur, quod περιπατήσθαι Græcis est, Peripatetica illa schola appellata fuit. Alii Peripateticum ex eo dictum Aristotelem ferunt, quod cum Alexandro, ex morbo nuper convalescente, ita deambulando de rebus philosophicis agere solitus fuerit: vocavimus propterea hanc *Ambulatoriam* Medicinam i. e. *artem, qua vitæ & sanitati naturali humana congruo ambulationis usu consulitur.* Sicut autem homo magis ad motum, quam ad orium destinatus est, proinde sub operibus, aut *commotionibus*, juxta commune suffragium *firmiori* sanitate gaudet, quam sub quiete & desidia, ita conveniens exercitatio corporis, quæ *ambulatione* perficitur *Natura ordini & vitæ* hominis admodum *salutaris* existit. Non exiguum sane Medicorum studium est, quod in commodis Motus corporis significandis impenderunt, in quo labore passim ambulationis mentionem fecerunt: & quoniam plurimi homines, pro reliqua vitæ & sortis suæ conditione magis, *facilius* & commodius *gressu* se exercere possunt, ita hujus speciei motus corporis *peculiarem* commendationem tradere dignitas argumenti postulat: ne itaque homines *incongruis* commotionibus *damnum* magis sibi causentur, quoniam juxta ARISTOTELEM *magis motus motui contrarius est, quam quies*, ita huic tractationi *Peripatetica* Medicinæ titulum constituimus, quia homines *frequenti & convenienti* ambulatione multum *emolumenti* pro firmitate & integritate corporis acquirunt: Ast quoniam qualibet Motus specie *excessus* committi potest, ideo ingenui medici officium est, ut certum *gradum, modum ac ordinem* indicet, qui in *individualibus* subjectis

casibus & occasionibus hac Ambulatione vitæ & sanitati
 subvenire potest: quoniam verum illud est SENECÆ ef-
 fatum, in *Controvers. Lib. 4. non est utilis exercitatio, nisi
 quæ operi simillima est, ad quod exerces.* Prout etiam in-
 gressus *communis* motus est, quo præter hominem mul-
 ta animalia ad *ordinarias* suas functiones indigent, ut pro-
 pterea ARISTOTELES talem naturalem & *universalem* a-
 nimalium motum dignum judicaverit in *libr. de motu ani-
 malium, s. incessu, s. volatu, s. natatu, s. reptatu*, singulari
 & selectu studio explicare, ita tamen peculiarem etiam
 annotationem meretur effatum HIPPOCRATIS *Lib. I de
 Diæt.* quod *homo edens sanus esse nequeat, nisi etiam exer-
 ceatur: contrarias enim inter se facultates habent cibi &
 labores, & tamen inter se mixti, conferunt ad sanitatem:*
 inde igitur liquet, *ambulationem* certis sub circumstantiis;
 usibus & relationibus *securum & sincerum* sanitatis esse re-
 medium: & prout homo non ad *ozia* & desidiâ, sed ad
negotia & solertiam natus & destinatus est, ut Deo, pro-
 ximo & sibi ipsi serviat & ministret, ita hic ingenuus &
 assiduus *labor* hoc *commodi* clandestino velut modo secum
 affert, ut *vires* naturales *roboret*, fragilitatem corporis in-
 dies reparet, & vitam *sanitatemque* confirmet atque con-
 servare adjuvet: ob id vita hominum *sedentaria* tot mole-
 stis atque *damnis* obnoxia est, ut propterea simplicissi-
 mo vivendi more & modo *ambulatoria* vita exquisite *me-
 dica*, omnibusque hominibus *congrue* commendanda &
 ordinanda sit.

§. II.

Veteres Medici in recensendis, disponendis, distin-
 guendis & commendandis diversis *exercitationibus* cor-
 poris

poris valde affidui fuerunt: provocamus ad HIPPOCRATEM, qui *Lib. I. de Dieta §. 38. text. 1.* inquit: *conferz & deambulationibus uti, tum a cœna, tum mane, itemque a cursibus: consideratu digna hæc est consultatio, quod post cursus ambulatio exerceri debeat: familiare utique atque utile est, post celeres ac diurnas cursitationes, quæ nimiam sanguinis turgescationem, exæstuationem, ut & prodigam sudationem conjunctam habent, non subito otio & desidia indulgere, quod hominibus & animalibus proficuum est, ideo post strenuam talem commotionem aliquandiu modicam ambulationem continuant, ut successive tepescant & immensus sudor minuatur, porro HIPPOCR. Lib. II. de Dieta §. 40. t. 1. seq. ait: Deambulationes etiam ipsæ maxime præ reliquis naturales sunt: habent autem quid violentum: Vis ipsarum talis est: deambulario a cœna & alvum & corpus & ventrem siccat, ipsumque amarum fieri non sinit, ob hanc causam, text. 17. matutine deambulationes attenuant & partes circa caput leves ac agiles & promptas reddunt & alvum solvunt; attenuant quidem, quia motu corpus calefcit & humiditas attenuatur & purgatur: conf. idem de victus rat. Lib. 1. plura ibidem de ambulationis virtute extant: GALENUS in describenda & laudanda ambulatione amplior est: ita in *Lib. de articulis Hippocr. comm. Lib. 3 §. 73.* differit: *Crurum siquidem ingressio fit, dum alterutrum per vices & firmatur & movetur: quando enim sinistrum firmatur, tunc dextrum a posteriore parte in anteriorem traducimus: eoque ibi ante collocato & firmato sinistrum rursus a posteriore parte simili modo prorsum movemus, sicque eo in anteriore parte firmato rursus ad dextrum promovendum redimus atque ita subinde facimus:**

mus: semper alterum erectum in terra firmamus, alterum quod movemus attollimus: similem simplicem ambulationis descriptionem ipse profert *Lib. III. de Usu Partium cap. 5.* Fit autem ambulatio altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato: sed firmari quidem pedis, circumferri autem totius cruris est actio. Quapropter cum perfirmationem & motum perficiatur ambulatio, illius quidem pedes sunt instrumentum, hujus autem tota crura &c. Non minori cura CELSUS variis locis & casibus ambulationem ordinat: *Lib. 1. c. 3.* ait: qui toto die vel in vehiculo, vel in spectaculis sedet, huic nihil currendum, sed lente ambulandum; & *Lib. 4. c. 4.* de difficult. spirandi, nihil magis prodest, quam ambulatio lenta, pene usque ad lassitudinem, & JOUBERTUS de *Gymnastis cap. 21.* Commodè exercent, inquit CELSUS *Lib. 1. c. 2.* clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio, atque hæc non utique plana commodior est, siquidem melior adscensus quoque & descensus cum quadam varietate corpus moveat, nisi tamen id perquam imbecillum est, melior autem est sub divo, quam in porticu. Quod autem ambulationis utilitatem medicam attinet, tunc GALENUS in *Libris de sanitate tuenda* eandem iteratis locis commemorat & commendat: JOEPSERUS in *manuductione ad vitam longam Part. I. cap. 9 p. 87.* scribit: alia sunt mediocres exercitationes, qua mediocriter corpora exercentes, absque notabili virium detrimento contingunt, quin imo virtutem roborant, ut equestris, deambulatoria &c. quibus docente GALENO *Lib. 2. de tuenda sanitate* qui exercetur simul & agit & agitur: in quibus si modus servatus fuerit, corpora pura redduntur, defluxiones catarrhose impediuntur, virtus universi corporis florida servatur, vita denique longava

gava fundatur & radicitur. Antiquiores itaque medici *soleviori* studio varia artis *gymnasticae* & reliquarum exercitationum corporis specimina indicarunt & commendarunt, quæ pro discrepantia *subjectorum, ætatum, virium, status & gradus* sanitatis, *dispositionis* ad certos morbos, *vita generis*, causarum *morbificarum* aliorumque respectuum eximio sanitatis levamine in usum tracta & ulteriori imitatione digna sunt: sed videtur illa *verusta* ambulandi consuetudo *recentiorum commoditari, sensibilitati* & forsitan plane ignavia *molesta* magis & tædiosa esse, interea illa e rudibus antiquitatis protrahenda & ulteriori usui quovis modo ac congruo ordine probanda & commendanda est.

§. III.

Sed ne *ambulationis* usus tantum *extrinsecis* respectibus humanis & non *intrinsecis* ac domesticis, *vita & sanitati* ministrantibus relationibus, dicarus esse videatur, ita significandum merito est, illum etiam *antiquitus* certo exercitiorum choro & gradui annumeratum fuisse. Exercitatio quidem juxta veterum *fortiorem* complectitur corporis commotionem, quæ ab ambulatione, velut *leniori* & placidiori motu separata esse apparet; attamen pro diversitate *finis* atque usus hæc æque *temperatioribus exercitiis* corporis annumerari potest, licet cæteroquin *intensiore* omnino gradu interdum ille ingressus administrari queat, quando quidam certatim ambulat, licet non currant, aut *longiori ac citatiori* gressu mit einen *stärkeren Schritt* metam suam citius attingere conantur. Allegamus hac occasione *MERCURIALEM de art. Gymnas. Lib. 2. c. 1. p. 112 sq. Exercitationem desiravit Gelenus secundo*

do de tuen. val. & ipsum secutus Aëtius esse motum vehementem, anbelitum alterantem, ubi *ὑποπόδιον, κίνησις & πύρον*, sive exercitationem, motum atque laborem inter se differre demonstrat: propterea, quod motus est res quadam magis communis atque pluribus conveniens, quam exercitatio, cum saepe multi moveantur, neque exerceri dicantur, exercitatio vero non sit, nisi vehemens motus: similiter labor, licet vehemens sit motus, tamen non omnis labor proprie vocatur exercitatio, siquidem fodientes atque metentes laborare, sed non proprie exerceri dicuntur; tamen si etiam aliquando communi quadam appellatione labor exercitatio vocatur, & Lib. V. c. XI. p. 239. inquit: saepe invenire est apud auctores medicina Græcos & Latinos, præcipi simul ambulationes & exercitationes; quasi illa ab his separata nec exercitationes sint; quorum sententias sic interpretari volo, ut semper dum ipsas sejungunt, sub nomine exercitationum eas, quæ proprie ita appellantur, significent; cum ambulationes communiter & non proprie exercitationes appellari mereantur. Chr. a VEGA de art. med. Lib. 2. Sect. 2. p. 134. a. dicit: exercitationem non omnem corporis motum appellamus, sed validiorem, ita ut respiratione ad crebritatem usque muret: aderunt enim jam magnitudo & celeritas. Sed dum exercitationum varii modi, gradus & scopi sunt, ita congrua applicatione horum respectuum ambulationem etiam exercitationem nuncupare possumus; quare GALLENUS de tuend. sanit. Lib. 2. cap. XI. ait: ambulatio curfusque crurum exercitationes sunt: Eo ipso autem talis ambulatio pro sanitatis tutela suscipitur jure meritoque similibus exercitiis, usui medico quadrantibus, annumerari potest & debet, præprimis dum medicina consultatione

ratione & ordinatione illius *artificialis* directio & dispositio instituitur, cum non *promiscue* pro quolibet subiecto atque casu commendari debet, siquidem cum hoc medio, fanitati dicato, *excessus, defectus* & multiplex *ataxia* committi potest: quare *Ful. ALEXANDER Lib. V. Salubr. c. 3. sq.* & *HORSTIUS instit. medic. disp. 20. §. 3. ambulationem exercitiorum generibus* adscribunt. Et hæc exercitatio corporis eo magis se *usui medico* commendat, quia ordini *naturali* facilius respondet, sub libero hominum *arbitrio* stat, dum *augeri & minui* potest, præcipue *præservatorio* scopo apprime quadrat, singulari *moderamine* corpus afficit, *univerſum* corpus, quoad *in- & externas*, supernas & infernas partes *æqualiter* alterat, qua facilius ab *excessu* variisque *accidentalibus* turbis præcaveri & liberari potest. Proinde hæc deambulationes eo se commendant effectu, quod aliis exercitationibus fortioribus talem *temperiem* conciliare debeant, ne illæ nocumento, quin potius emolumento sint, ideo ab antiquioribus *apotherapeuticæ* exercitationes vocatæ fuerunt, quæ *præcedentibus fortioribus* exercitationibus mox subordinari debebant, ut superius monuimus; hujus *apotherapiæ* mentionem faciunt *HIPPOCR.* impr. autem *GALENUS de sanit. tuend. Lib. 3. c. 2. seq.* *JOUBERTUS de gymnastis cap. 25.* *ORIBASII Collect. L. VI. c. 21.* *MERCURIALIS l. c. Lib. V. c. XI. p. 329.* Et licet hic motus corporis *vulgaris* ac *vilis* esse videatur, ramen illius *modum* fiendi atque processum *GALENUS in Isagoge de medicæ artis constitutione cap. 4.* & amplius satis *Fabr. ab AQUA-PENDENTE Opp. p. 332. sq. de Gressu* explicarunt, qui propterea motus se ipsum singulari suo successu, eximio valore atque robore, nec non exquisita utilitate in omnibus

C

indivi-

individuis abunde commendant; adeo ut huc seorsim quadret, quod generatim de omissione consuetorum exercitiorum GALENUS *Lib. 1. de diff. Febr. c. 2.* indicat, eam videlicet *ad omne morborum genus disponere*, vid. ZOCUT. LUSITANUS *Med. Princ. Hist. Lib. I. b. st. 28. dub. 15. comment. p. 52. col. 1. lit. E.*

§. IV.

Ambulatio medica sicut peculiarem respicit *finem*, ita etiam singularia requirit *Subiecta*, quibus *hæc* species commotionis corporis *salubris* esse observatur: quam ob rem proxime horum *Subjectorum* relativam qualitatem annotabimus: Quod enim *Ætatis* respectum attinet, tunc ambulatio præmatura *infantibus*, *viribus* æque ac mollitie & *gracilitate* membrorum *imbecillibus* perquam nociva est, quoniam facile *subluxatio* juncturarum, aut *perversa* confirmatio harum, *inaequalis* nutritio membrorum, *rhabdica* dispositio, *herniosa* afflictio, fontici *tumores* circa *juncturas* & *fungosa*, aut alia turbulenta concrementa, nec non *spina ventosa* consequuntur, ut propterea impatiens mulierularum *coactio* infantum ad gradationem valde taxanda sit: ob hanc ineptitudinem naturalem itaque *hæc* commotione *huic* ætati nec *sanitatis* confirmatio, nec *morborum* præservatio, sed potius variorum *morboforum* incommodorum acceleratio excitatur: licet cæterum huic *zenellula* ætati *alia* corporis commotiones, quippe agitationes jectigatoriæ & vibratoriæ in *incunobulis*, medicæ concussiones in brachiis similesve, absque tamen *imperu* & celeritate administrandæ, ut & convenientes & iteratæ stationes, quo pedibus infistere & *successive* incedere discant, ordinandæ sunt: Nec *pueris sanis* ambulatio medi-

co

eo scopo commendari & injungi debet, cum rectius *huic vaga & fugaci ætati consueta nimia* ambulatio & cursitationis excessus *freno* quodam coerceri mereatur, quoniam ab hac inquietudine magis sanitatis *dispendia*, quam comoda expectanda veniunt: ideo *popularis* illa præsumptio & meticulosa *prognosis* innouit, *male* de sanitate puerilis ætatis res constitutas esse, si eadem *desidia* multum indulget: attamen *nonnullis* talibus valerudinariis subiectis *moderata* obambulatio pro *vitium* tolerantia æque commendanda est, præcipue si *atrophia* & viscerum *obstructiones* initia capere solent, si reliqua *nutritio irregulari* continuat successu, si ominosa *ordinariorum* excretionum *retentione* & imminutione laborant, si *appetitus* in iisdem languescere & *deficere* inchoat, si membra *obrigescere* & *stupefcere* solent, si inquietis & turbulentis noctibus vexantur, si *defluxionibus* ad articulos affliguntur, si ob nimis *otiosam* vitam *torporem*, gravitatem & imbecillitatem membrorum sentire inchoant &c. quibus causis & effectibus morbofis proinde in hac ætate *congrua* deambulatio non minus utilis esse deprehenditur *Senibus* etiam, quippe universo corpore singulisque partibus comparate *debilibus*, tanto magis quoad femora atque *pedes* infirmis, quibus non modo vires generatim deficiunt, sed & *instrumenta*, ad motus exercendos necessaria, obrigescunt, gracilescunt & *materialiter* etiam sensibiliter inepta redduntur, ut ob eorum *exrenuationem* motuum vigor expiret, quæ partes propterea reliquam corporis molem ægerime sustinere & *gestare* possunt: quamvis relative *paucis* id naturale contingat robur, ut ad *seram* usque senectam *vegere* progredi variisque officiis atque laboribus fungi

potuerint, de quibus ad aliorum admirationem testari solent, sie hätten bis an ihr End zu Weg und Steg wandlen können: quin rectius juxta communem observationem homines *languescentis* ætatis & *infirmæ* Senectutis indicia ex parte in *capite*, ex parte etiam in *pedibus* sentiunt, dum illic decrementum vigorosæ mentis & sensationis, hic autem defectus roboris ingruit, de quo posteriori exclamare ac querulari solent, die Potentaten wollen nicht mehr recht secundum, quibus itaque *frustra* ambulario, sed potius *alia* exercitationis aut motus species commendari debet, quia *ultra posse* nec *naturaliter* quidem ullus obligatur: ob id huic ætati *non* quidem *otium* absolutum, aut *sedentaria* probatur & conceditur vita, sed *modica* & congrua, nunquam autem coacta, operosa & *magnam* lassitudinem inferens ambulario ordinanda ac in sanitatis tutelam præcipienda erit: *Quousque* autem Senibus, ob reliquam valetudinem, *aliqualis* superest vis, eo usque *comparate* instructa obambulario nihilofecius illis *aliqualem* salubrem effectum promittit: testimonio eorum, qui *extra* senii periodum adhuc *laboriosi* & hac ambulatione solertes fuerant, nunc autem sub senectute *desidia* quantisper indulgere, quod superest vitæ, in *quiete* commode & indulgenter transigere gestiunt, aut requiescere suscipiunt, ast nunc *adversa* valetudine conflictari ac sensibili imbecillitate corripri inchoant: huic considerationi addimus B. WEDELII effatum, quod sub congrua interpretatione præsentii observationi applicari potest, *in disp. de Motu corporis humani natura, usu & abusu p. 16. in decrementi ætate constituti, ob spiritus descientes & serum vopescens, adeoque siccitatem præsentem, contenti motu remissiori &*
parcio-

parctiori esse debent, ut & spiritus & humidum utile magis conserventur: unde & sudorem a motu vitare eos oportet ac lassitudinem, quorum loco famis sensus pro termino motus suscepti potest sufficere.

§. V.

In qualitatibus Subjectorum conferendis ratio etiam habenda erit *Temperamenti*, i. e. specialis *proportionis*, relationis ac *motus fluidarum & solidarum* partium ad se invicem, certæ proinde fabricæ corporis, ut & *naturalium moralium, animalium & vitalium* functionum ordinis, gradus, scopi, successus & effectus: quibus discrepantibus respectibus & attributis idealibus & physicis, *diversi* motus corporis *gradus* atque usus ordinari merentur; Quicumque itaque hominum quoad temperamenti qualitatem naturali *robore* ac virium *præstantia* pollent, ii rectius hac *ingenta*, quam aliena & *mutuata* virtute utantur; & hi præcipue sunt, quibus deambulatio præ aliis confert, dum non modo *proprias* suas vires in *perenni* exercitatione conservant, ne *languescant*, aut pigritiæ & *negligentiæ* adsuescant, sed potius in eodem vigore continent & accrescant: quam ob rem sic dictis *cholericis* ambulatoria corporis commotio, modo *aquabiliter*, temperanter & constanter exerceatur, magnam utilitatem promittit: quibus vero *immodicus*, impetuosus & acceleratus illius usus varia *nocumenta* minatur, quoniam distincta *sanguinis fluiditas*, *seri acrioris*, subtilioris & *bili: si abundantia* & eximia ad *orgasmum* ominosum proclivitas, proinde magna ad *prodigas* excretiones propensio, *vehementes* ac simultaneas tales obambulationes ægerrime perferunt: ut ita selecto moderamine opus sit, si in cohorte quadam

aut socialitate diverforum hominum, quoad animi & corporis dispositionem perquam *variantium*, antecessores, sine judicioso diferimine officium suum ita immutant, ut *seducentes* fiant præcursores: quare moderamen *omnibus* confert. Et ita etiam *Melancholici* non modo *assiduam* & *præstantem* talem commotionem corporis optime perferunt, ac sub eadem firmius & *diutius* perdurare possunt, sed & magnum ac efficax in eadem *sanitatis* inveniunt *præsidium*, quoniam mediante illa sanguis *plenius* & *liberalius* per universum corporis tractum distribuitur, inde autem viæ, canales & organa pervia & permeabilia redduntur, ipse sanguis magis *attenuatur*, *color* naturalis tepescens & torpescens magis *excitatur* & augetur, *mixtio* humorum, ut *temperatior* reddatur, adjuvatur, *absterfio*, separatio & evacuatio *impuritatum* promovetur: indeque *universæ* œconomiae vitali eximium commodum conciliatur: siquidem hujus temperamenti homines *naturalem* magis inclinationem ad *banc*, quam *aliam* exercitationis speciem continent, sub qua non tam cito aut facile in *molestam* sudationem conjiciuntur; quæ diversa commoda propterea talia subiecta ita tacite & placide disponunt, ut *laborioso* & *agili* vitæ generi facilius *adsuescant*; *Sanguineis* quidem singularis adest ad movendum corpus *prontitas* & propterea facile in *instabile* & inquietum vitæ genus transeunt, inde autem multiplicibus *molestiis* se submittrunt: hinc sub ambulatione cito ac valde *exastuantur*, nimium in peripheria corporis *instantur*, admodum *rubore* perfunduntur, *oppletorio*, distensorio & gravativo sensu inquietantur, in *prodigum* sudorem effunduntur & conjiciuntur, facile & valde *delassantur*, variisque

que connexis fenfationibus & effectibus fubjiciuntur: quibus propterea *temperata*, iterata, nec nimis, continuata, fed *limitata* obambulatio injungenda eft; qualis moderata illius motus difpofitio *fanitati* pofitive *subvenit*, alia autem maxime *infensa* exiftit: & hifce imprimis *mediocres* deambulationes præ omnibus reliquis commendari merentur: quam mediocritatem generatim MERCURIALIS *de arte gymnaſ. Lib. V. cap. XI p. 330. ſ. q.* extollit, dum inquit: *atqui deambulationum ſimplicium mediocris ceteris omnibus magis ex uſu eſt*: Et porro: *mediocrem autem appello ambulationem, quæ inter differentias, ſuperius enumeratus, nihil alioquin excedit, aut deſcit, & WEDELIUS l. c. p. 15. ait: qui calidi ſimul humidi ſunt, illi paulo majorem & copioſiorem, intra mediocritatis tamen terminos conſtitutum motum ferre poſſunt.* conf. QUERCETANUS *diar. & polybiſt. Sect. 2. c. XI.* quod denique *Pblegmaticos* concernit, tunc quidem hi ad ambulandum *radioſe* valde, ſegnes & laſſi ſunt, qui ramen eo adigendi & urgendi, quoniam ambulatio iisdem admodum multis effectibus *utilis* exiſtit: quare etiam *crebra & multa* talis commotio illis fruſtuofa eſt: MERCURIALIS *l. c. p. 332.* aſſerit: *vehemens ſive nimia deambulatio frigidos adjuvat, & ea ratione a Celſo ad debellandum corporis tremorem uſurpatur: & WEDELIUS l. c. p. 15. teſtatur: frigidiores exiſtentes homines, qui uno humidi ſunt, moribus vehementibus & velocioribus ſufficiunt, diutiusque ſuſtinent, unde copioſe ſe movere poſſunt, utiliter, ut & anhelitus inde mutetur, caloremque percipiant ac ſudoris initium & c.*

§. VI.

Multum etiam refert in Ambulationis uſu medico
emen-

emendando rationem & relationem *Virium* in *Subjectis* instituire, in quantum illæ cum *ærate* & *temperamento* conveniunt, aut *individuali* aliqua qualitate præditæ sunt: in quibus itaque *sufficiens* & conveniens virium robur deprehenditur, illi homines *sedulo* exercitio ambulationis operam dare debent, ne laxius, *negligentius* & indulgentius corpus suum tractando, huic commotioni facile *desuescant* & in fordidam *ignaviam*, turpem torporem, præjudiciosam membrorum *gravitatem*, contumeliosam & fastidiosam aversationem a libera tali exercitatione corporis, perniciosam *obrigescenziam* membrorum &c. incidant, facile enim homines otioso & desidioso vivendi generi *adsuescere*, inde autem varia *sanitatis detrimenta* acquirere possunt & solent: quod si etiam in nonnullis subjectis talis adsuefacta segnities ac noxia desidia deprehendatur, tunc eadem pederentim & placide modica, leni & brevi, successive autem augmentanda tali exercitatione ad salubrem hunc motum adsuefaciendi & reducendi sunt, ut *animus* agili & prompta resolutione, *corpus* autem flexili activitate instrui & mobile reddi queat. Deinde autem in quibusdam subjectis observatur *naturalis, limitata* tamen & comparata *imbecillitas*, quæ vero sub *moderato* deambulationis exercitio sublevari, & quadañtenus roborari potest, sicut *Sanguineis* & *Plegmaticis* hoc familiare est, quæ ob mollitiem aut segnitiem virium suarum modulum applicare recusant, ideoque ad *majorem* infirmitatem disponuntur, quam dein multifaria vitæ & sanitatis offendicula consequuntur: in hisce autem ejusmodi infirmitas facile *corrigi* potest, modo præsens sedentaria vita cum ambulatoria assidue commutetur;

&

& tales otia bundos serio interdum excitare, compellare & commonefacere decet: *surge & ambula*. Nonnullis aurem connata & *hereditaria* adhæret infirmitas & hæc quidem vel *universalis*, vel in *pedibus* particularis, deinde alia est naturalis, alia *adventitia* & hæc a variis causis *præternaturalibus* dependere solet, v. g. a prægressis insultibus epilepticis, a multa vexatione verminosa, a præviis malignis *variolis*, ab inconvenienti pusionum tractatione, ab incongrua & præmatura eorum statione, a qualicumque alia *violencia* inferiori corporis regioni illata, ab affectu rhachitico, a *calculo vesicæ* infantrum & puerorum, ab *hernia* &c. quibus subjectis, siue in *juniori* ætate comprehensis, siue ad *adultiorem* proVectis, quando adhuc talis corporis *debilitas* familiaris est, discreto sub *moderamine* modica, nec tamen promiscua, aut coacta ambulatio ordinari debet: quibus itaque hominibus vires *reapse* tam eminenti modo deficiunt, in illis hæc *cogi* & urgeri *non* possunt, in quibus vicissim vires *mala* consuetudine *corruptæ* & seductæ sunt, in illis utique *conueniens* ingressus usus *medicam* suam utilitatem præstare potest. Ideo etiam prudentis medici officium est, quo in hac obseruatione *personalis consuetudinis* considerationem conciliet: pertinet huc adæquatam iudicium WEDELII l. c. p. 17. *Si inadsueti moveri debent, parce, remisse & successive movendi sunt & pedetentim motus augendus, ut sic ad gradum debitum tuto perveniant: per plures dies hinc debilis in his motus continuandus, quem successive fortior paulo excipiat.* Ex consuetudine enim nonnulli torpescunt & vires suas naturales languescere & vappescere permittunt; quæ deperdita subiecta propterea ad ambulandum & laborandum *adigenda* sunt, ne ex

D

orio

otio sanitatis dispendium patiantur: Sicut enim *labor vires & corpus* confirmat, ita interdum ambulationis congruus & constans usus *præviã simulatã* imbecillitatem certius, quam speciosum medicamentum corrigit & immutat, quæ propterea sæpe vices efficaciæ & securi *roborañtis* mediï gerit: ob id nec medicum, nec illum, cujus maxime interest, deterrere debet, si ob aliquam infirmitatem & maturum tædium atque torporem quædam subiecta ab ambulationis usu confestim abstinent, si forsã ille ab *inìzio* paulo operosior & *molestior* fuerit, aut expectatam opem *non confestim* obtulerit; cum verius ejusdem commotionis *continuatio successe* tandem illam desideratam utilitatem abunde affert.

§. VII.

Huic *Subjeetorum* scrutinio, annectimus contemplationem & dijudicationem *SEXUS*: quoad hanc enim qualitatem videntur masculi & *corporis* firmitate & *virium* robore & *animi* alacritate, sicut ad *labores* in *genere*, ita seorsim ad *ambulationem naturali* dispositione & destinatione magis esse habiles & dicati; attamen nec *debilior* *Sexus valde* & multum desidiiã indulgere debet, sed æque necessaria *ambulatione* corpus suum in *sanitatis* commo- dum sufficienter exercere potest & debet: uberrima enim observatione constat & confirmatum est, fœminas vilioris fortis, aut agresti vitæ generi dicatas, ob eandem *negotiosam* ac multæ obambulationi deditam vitam admodum *sanas* & robustas esse, adeo ut in gente ruricola uti rarum, ita mirum videatur, si junior fœmina adversa confluetatur valetudine, ni *crassi errores* diæteretici, *violentiæ* corpori illatæ, infelicia puerperia & hujus qualitatissimiles

similes causæ eo disponant : & quid vicissim familiarius est, quam fœminas *porum* ambulantes & multum *desidia* inhærentes ferme indies *valetudinarias* esse. Et quoniam in hoc sexu, extra celsioris stemmatis & fortis sphaeram, raro subjecta aliis corporis exercitationibus operam dant, ira vesturæ, aut gestationes in lectica haud tantam utilitatem, ac deambulationes largiuntur, modo iterum fœminæ, sexus sui præconceptæ & affectatæ teneritudini non nimium indulgeant, quippe quod idolum ad varia vitæ & sanitatis præjudicia seducit : & quando fœminæ *viris debiliores* judicantur, *tantas* tamen vires possident, quæ sub *assidua* & *moderata* deambulatione sanæ earum integritati conservandæ & sublevandæ sufficienter satisfaciunt : hinc WEDELIUS ait : *l. cit. p. 16. fœminæ cum frigidiores & serosiores sunt magis, textura autem teneriori gaudeant, a metu valente & multo juvantur* : & sane relative plurimi fœminarum morbi a vita *otiosa*, *parco* potu & *turbulento* animo oriuntur : de *athletice* vicissim fanis & *agili* valde vitæ deditis fœminis, vulgo dicitur, sie wâren wie ein Soldat. Quantum etiam ipsis *Gravidis* ignava, torpida, deses & lecto affixa vita damni & calamitatis afferat, *moderata* autem ambulatio *Graviditatis* & sequentis *Partus* statum & successum *sublevet*, & innumeris exemplis & multiplicibus rationibus atque suffragiis probari posset : ob id uberrima varii respectus testimonia usum *ambulationis* in *fœminis* eximie commendant, dum ex antiquitate constat, altioris & *honoratioris* sortis fœminas solertiori sua *ambulatoria* œconomia magis *firma* instrudas fuisse sanitate, quam recentiores sub reliquo *commodo*, *lauro* & *delicaro*

D 2 *supra* *suu*

suo vivendi genere, quæ propterea citius splendidæ suæ
 vitæ imponunt *finem*: & quid *fæminis*, ita *indulgenter* vi-
 ventibus, familiarius accidit, si frigidam aquam ne extremis
 quidem digitorum apicibus attingere & duram terram pe-
 dibus calcare, audent, sed suppositis culcitris, foveri malunt,
 quam ut *pedibus* valde *infirmæ* reddantur, velut *contractæ*
 appareant, ingressum quasi *claudicantes* anseres assumant,
 aliorumque ludibrio se exponant: si itaque per *asperam*
 plateam aliquando spatiantur, tanquam super recenter
 deposita ova incedunt, omnibusque viribus quasi *desstitu-
 ta*, facie autem pallidæ, insuper etiam *infirmæ* ac insta-
 bili sanitate præditæ conspiciuntur. Hisce qualitatibus in
Subiectis, ad ambulationem *medicam* suscipiendam *apris*,
 annumeramus adhuc proceritatem, *corpulentiam* aut *obe-
 fisatam*: hac instructi homines magis *alienis*, quam *pro-
 priis* viribus loco moveri & gestari cupiunt, quibus cor-
 poris *males* quadantenus *impedimento* est, ut talem motum
 valde *aversentur* & lassitudinem, quam inde sentiunt,
 molestissime tolerant; quibus tamen ob varias rationes
reperita & *moderata* itio aut ambulatione valde *utilis*
 existit; quæ si non *diutius*, quam *par* est, continuatur, nec
immodicum sudorem prolicat, nec respirationem valde an-
 git & opprimit, sanitati perquam proficit: testatur hoc
 suo nutu, præter *rationis* & observationis consensum,
 WEDELIUS *loc. cit. p. 16.* dum differit: *habitu corporis obeso
 præditi, optime se a motu crebriori habent, qui tamen alias
 non nimis sit vebemens*: præterea *conf. SEBIZIUS de crassi-
 tie & corpulentia sanorum naturali*, SENNERTUS *Prax.
 Lib. V. Parr. 1. cap. 4* TRINCAVELLUS *Consil. medic. Lib. 3.
 consil. 101.* SCHAPERI & ETTMÜLLERI *diff. de obesit. & cor-
 pulent. nimia* alique.

§. VIII.

§. VIII.

In ultiores, ampliores & specialiores *utilitates* ambulationis *medicas* transeuntes, præcurforem deprehendimus *Prosp. ALPINUM in Medicina Merbodica Lib. 3. cap. 5.* ab initio ita profitentem: *deambulatio inter omnes exercitationes & ad tuendam valetudinem, & ad complures affectus persanandos, est utilissima:* hæc utilitas *generalioribus* adhuc momenti dilucide satis sese comprobat, dum hæc commotionis corporis species imprimis sub *arbitrio* hominis, quoad multos respectus consistit, ut non quidem illam aut *ultra vires* exercere, aut *ultra consuetudinem* urgere & intendere necessitas requirat; quare in eo etiam *differentiam* hujus motus *MERCURIALIS & ALPINUS* ponunt, quando ratione *gradus & ordinis*, quoad *locum & tempus* illum discrepare adserunt, quippe qui respectus, imprimis sub *voluntatis* directorio positi sunt, dum deambulationes celeres, tardæ, vehementes, remissæ, multæ, paucæ, mediocres, longæ, brevæ, rectæ, reversivæ, in montibus, in viis planis, sub dio, sub sole, in libero aëre, in loco umbroso &c. &c. institui possunt. Principalis autem commendatio de hoc motu corporis ex ipsa forma & indole ejus peti potest, de quo momento recte *PECHLINUS Lib. 3. obs. 35. p. 502.* inquit: *Itio vel ambulatio persculum confert ad Sanitatem, quippe in qua actionis aequilibrium servatur & sua invicem officia muscæli alternant. Ex hoc vero motu fieri non potest, quin plurima inde bona in corpus omnesque ejus actiones redundent: cum enim univèrsa simul machina in itione laboret, musculorumque omnium sit velut quidam lusus fibrarumque palpitatio, fluidi circuitum toto corpore ex aquo respondere necesse est, a*

quo cum viscera habiensque corporis robur suum atque colorem accipiant, utique etiam tonum illorum actionesque in illa sanguinis per motum divisione mirifice confirmari credibile est: accedit consensus BOHNII de off. Med. dupl. Part. 1. cap. 20. p. 412. in itione, inquit, quippe quia plerique in habitu musculi sua officia alternant & rosa quasi machina excitatur, plus in hanc & fluida ejus fructus superius indigitati redundant: hinc salubrior est in universum equitacione ac vectura, quarum alterutram nihilominus eligere jubemur, si crura debilitata, vel morbo obfessa ambulationem similemve motum renuunt: addimus BEHRNS suffragium in Select. diet. Sect. 4. cap. 2. §. 6. p. 411. saluberrima species motus est itio s. deambulatio, utpote in qua musculi sua invicem officia alternant, actionis æquilibrium servatur, totum corpus leniter, idque juxta arbitrium nostrum commovetur, & a qua omnis motus commoda expectanda. Actio enim ambulationis robustiori quidem virtute pedum femorumque musculous afficit, sed dum sub eadem progressionem corpus in erectiori situ firmiori efficacia contineri debet, ne quaquaversum fluctuet & æquilibrium rectitudinis lædat, ideo & dorse & superioris regionis musculi convenientem suam cooperationem administrant, ut brachia velorum aut remorum vires gerere videantur; quæ societatis motuum ita tacita & placida est, ut nisi ipsa ambulationis difficilior & operosior evadat, vix aliorum partium concursus actio percipi queat: quodsi autem gradatio & progressio intensior & citatior aut adscensio aut descensio fuerit, tunc ad sensum etiam manifestum redditur, quanta cooperante virtute motrice reliquæ corporis regiones negotiosæ sint: Ne quis itaque judicet ambulationis motum

rum *infimam* tantum corporis regionem attinere & afficere, ideoque ratione *medicæ* destinationis hæc modo partes alterare, hinc ex ipso *simplicissimo* illius processu indicare placuit, quod sub eadem motu *universum* corpus afficiatur, unde de illius ope *totum* omnino corpus participat: hæc consideratio illas *objectiones* declinare potest, quæ *hanc* corporis exercitationem minus artificiosam & *speciosam*, magis autem *vulgarem, vilem* & plebejam æstimant, dum illa præ omnibus reliquis, quippe *spontanea*, ita plus quam alia *naturalis*, libera & usitata existit. Proinde etiam eadem *ambulatoria* corporis commotio *continua* sua actione *omnia* viscera & organa, *triplici* civitate inclusa, modica *concussione* ita *placide* afficit, ut illorum *functio* perquam *sublevetur*, dum in perenni *fluctuatione* consistunt & *æqualem* atque sufficientem humorum *transitum* per vasculosam & cribrösam illorum texturam promovent: Et hæc commotio eo magis *illis organis* congrua existit, quo magis horum *fabrica laxa* atque *mollis*, illius autem *efficacia temperata* & lenis est: ut in hac exercitatione, quamdiu cursitatione & insultante *vehementia* discreta manet, nulla *vis*, aut perniciosâ *coactio* inferatur. Simplex hæc veritas ex *opposito* facile confirmari potest, quando a *sedentaria* vita multa incommoda, in *unverso* corpore *variis* speciminibus sese generantia & exhibentia, oriuntur, quæ nullo *meliori* & certiori remedio mitigari, aut plane curari possunt, quam *convenienti* corporis exercitatione, quo hæc medicina ambulatoria commode referri meretur: quare ab antiquioribus medicis, quippe ab ÆGINETA *Lib. V. c. 3. Lib. 3. c. 63. 68* ut & a CALAURETIANO *Lib. II. tard. pass. c. 2.* hæc deambulatio *metasyncri-*

syncriticis auxiliis adscribitur, quippe quæ in morbis *inveteratis*, dum alia remedia *opem* desideratam *non* præstiterunt, prioribus substituuntur & ut *efficaciora* ordinantur ac observantur.

§. IX.

Proximum jam est, ut nonnullos *salubres* & usui *medico* respondentēs & inservientes *effectus*, quos ambulatio procurare solet, indicemus: quo ab hisce ad reliquam applicationem *artificialem* medicam, i. e. ad *ordinationem* ambulationis in *præservandis* morbis & *mitigandis* variis morboſis insultibus & molestiis, progressum facere valeamus. Quare Ambulatio generatim *motum sanguinis* valde *sublevar*, ut non modo refluxus illius per venas ad cor *facilior* & citatior evadat, sed & reliquis connexus progressus celerior & intensior reddatur; quare inter ambulandum & *pulsus* & *respiratio auctior*, plenior, *vegetior* & operosior observantur: ob id in *difficili*, tardo & impedito sanguinis *circuitu*, *hujus medi* congruus usus & *efficax* & securus evadit, quo arduum & intricatum tale præjudicium avertat & mitigetur. Alius effectus salutaris inde *indubie* expectandus est, quod ab ambulatione *sanguis aequaliter* per *universum* corpus, ideoque ab *intra extrosusum* & vice versa, a supernis in infernas & versa vice partes *distribuat*, qua de causa *particulares* humorum *stagnationes*, collectiones & accumulationes dissolvuntur, variaque sanitatis offendicula intercipiuntur: quicquid itaque cum hac universali sanguinis distributione connexum est, per functiones vitales & naturales, id ab eodem ambulationis usu in sanitatis commodum effectum apprime *medico* redit: in quantum enim sub ingressu *musculi*

sculi intensiori vi motrice instruuntur, in tantum sanguinem transluentem potentius impellunt, ut undiquaque plenius & facilius penetrat. Porro ambulatio *inimior* sanguinis ingressum in *peripheriam* corporis adjuvat, ideoque illius *permeabilitatem* & pororum cutaneorum aperturam promovet, inde evenit, ut habitus corporis extrinsecus *vivaci* colore & *rubore* magis instruat & *transpiratio* insensibilis revocetur, augeatur & in faciliorem sudationem convertatur: quare hoc medium sanitatis & *cacoehymicis*, & *cacheeticis*, & *tardius sudantibus*, & *stricta* atque densa *cute* præditis, & illis quibus sanguis magis ad *interiora* revehitur &c. securum & *salubre* existit. Prædicti effectus proximum hunc etiam pedissequum inferunt, ut sub majori & potentiori motu *sanguis* & singuli *speciales* humores, si *crassiores* & viscidiores fuerint, eximie *subtiliscentur* & ad futuram *faciliorem* progressionem admodum disponantur; hinc suspectæ *stagnationes* vasorum & oppletorii infarctus viscerum valde averruntur & si tales alicubi jam præsto, insuper autem adhuc *tractabiles* fuerint, facilius hoc subsidio *resolvuntur*, *graviores* autem ita mitigantur, ne periculosa acquirant *accrementa*, sed reliqua, ut *pharmaceutica* auxilia *melius* operentur: Hisce affectibus porro annumeramus *superflui* & onerosi sanguinis successivam & *naturali* ordinî magis conformem *resolutoriam* consumptionem ac consequentem *imminutionem*, quæ plebejo, quotidiano & infallibili exemplo in hominibus *laboriosis*, licet *largissimum* victum usurpantibus, se comprobat; & quamvis *pletboricis* ambulatoria hæc medicina tædiosa & molesta videatur, attamen vix *securius*, vixque efficacius *naturale* auxilium ad

E hanc

hanc morbificam causam excogitari & applicari potest adminiculum; modo tales *sanguine* onerati & *turgidi* homines *torporis*, ignaviæ & molestiæ suæ *impedimentum*, desiderata spe *certius* impetrandi commodi *superare* malent. Quoniam etiam *ambulatoria* corporis exercitatio auctiorem sanguinis motum inseparabilem comprehendit, ita ille perutilis effectus adhuc annotandus & conciliandus est, quod sub eodem intensiori *transitu* sanguinis per partes *solidas* carnosas ille magis ab adhærentibus *impuritatibus absterforia* attritione liberetur, ideo reliqua totius corporis *mundificatio* promoveatur, dum sequentes *se* & *excretoria* functiones facilius & *largius* succedunt; idem etiam effectus tanti momenti est; ut absque illo reliquæ salutaris *naturales* operationes vix succedere valeant: inde etiam pendet, ut perniciosæ substantiæ, *solidis* partibus firmiter & *intimius* adhærentes, sub hoc *efficaci* humorum transitu largius & facilius *separentur*, in totam sanguinis massam *absorbeantur*, indeque ad plenariam remotionem & *excretionem* deducantur: Palmarius vero ille *salubris* effectus annotationem & commendationem meretur, quod omnes *ordinarias* & *extraordinarias* utiles excretiones *conveniens* ambulatio eximie promoveat, sicut contra otiosâ & *sedentaria* vita singulas earum *sufflammas* & perturbat, & hic modus *sub evandis* illas evacuationes, sicut ab omni coactione liber, ita tanto magis *naturalis*, moderatus & efficax est; quippe qui salutaris effectus, prædictis singulis ita nititur, ut unus alterum *adjuvet*, singuli autem hoc *nexu* in *sanitatis* commodum admodum cedant: Addimus præterea illos *connexos* salutares effectus, quod ambulatio dum quaslibet excretiones promo-

promovet, proinde *appetitum* augeat, *concoctionem* facili-
liter, *nutritionem* alliciat & allever, *organorum* officia ex-
citet, corporis *flexilitatem* & agilitatem conservet, *vir-
um* firmitatem atque robur sustentet, *somnum* constan-
tem atque *quietum* reddat, ipsum etiam *animum* ad nego-
tia subeunda *promptum* atque pronum efficere adjuvet,
ideoque multiplices *salutares* effectus proferat, qui pro-
pterea commode & saepe *medicis* usibus destinari & ap-
plicari possunt.

§. X.

Effectus modo recensiti nunc ad varios *usus* appli-
care licebit: quare in ordine jam indicandum erit, quibus
molestiis *morbificis* aut *praeservandis*, aut interdum *miti-
gandis*, aut quandoque *tollendis congrua* ambulatio con-
ducatur: imprimis autem illa *utilis* observatur, quando sta-
tus *plethoricus* nunc *propius* ad *morbos* disponere solet,
modo *nullus excessus* cum eodem medio sanitatis commit-
tatur, ne videlicet, quoad *gradum*, *locum*, *durationem* &
ordinem peccerit: qui multum ventri serviunt, multa-
que ingerunt, illis *assidua* deambulatio perquam congruit:
inde enim non modo *suspecta* sanguinis *accumulatio* inter-
cipitur, sed reliquæ *excrementitia* convenienter & suffi-
cienter excernuntur; *molestum* quidem hoc plethoræ re-
medium *illis* videtur, qui hoc onere sanguinis *aggravari*
sunt, quoniam facile *declassentur*, proptereaque luben-
tius otium & *requietorium* præoptant, attamen huic mo-
lestiæ non delicata *indulgentia* inhærendum, quin *rectius*
indies motus ille *placide reperendus* est, donec *praecedens*
molestia corrigatur & *oblivioni* tradatur: corporis enim
declassatio, quæ *semper* cum *plethorico* stata conjuncta est,

repetitione ambulationis declinari & emendari debet: in fine deinde videbitur cujus fit toni: *tonus* enim partium successive & insensibiliter *robustior* redditur & *morbosa* incommoda, a *plethora* metuenda, constanter avertuntur: quando itaque plethorici nec appetitus dominio & ardori resistere volunt, nec *cruentis* auxiliis medicis, ob *hæmophobicum* se submittere gestiunt, tunc *nulla certior*, melior, & securior illis medela, quam *moderata* & *iterata* ambulatio commendari potest; Quicumque itaque affectus aut a plethora *dependent*, aut ab eadem *sustentantur*, si adhuc in primis *iniis* consistunt, aut leviora ceperunt *incremento*, iisdem etiam *idem* subsidium *ceruum* & *sincerum* promittit auxilium: juxta ALPINI testimonium pag. 147. inquietis: *ambulatio ad omnes affectus utilis est, qui humiditatis copia foventur*: quod si etiam aut ob hanc sanguinis *plenitudinem*, aut ob humorum *spissitudinem* in variis corporis regionibus *stagnationes*, difficiles progressus & infarctus *oriantur*, tunc eadem ambulatio æque ad ejusmodi afflictiones conducit; quam ob rem in nonnullis affectibus *capitis, faucium & pectoris*, hisce causis originem suam debentibus, illa apprime proficit: id suo aliorumque suffragio probavit MERCURIALIS l. c. p. 331. ita differens: *quemadmodum ambulationem profuturam esse debere tradidit Anryllus, quæ, ut sentit idem capiti, oculis, gurgulioni, thoraci, nisi adest spurum sanguinis, male affectis auxiliatur: hanc eandem pro insania, proque asthmate curandis, CæL AURELIANUS commendabat, præterea SCHNEIDERUS de Catarrhis Lib. V. c. 8 p. 303. refert: multo deambulatio juvat eos, qui caput aut thoracem male affectum habent.* Porro ambulatio *congestionem* a capite & pectore valde
aver-

avertit, humoresque aliorum & in *exteriorem* corporis regionem derivat: nec non humorosas, *pituitosas* & *frigidas* secessiones atque *oppleiones* in capite *discutit*, ut & obstructions & infarctus cavitatum, sinuum, canalium, cellularum & pororum tractabiliores referat & tollit: testatur hoc ALPINUS l. c. p. 146. 147. *ad adstrictum tollendum ambulationes in loco clauso, ventis non perflato efficaciores sunt, commendantur ad capitis frigidos humidosque affectus atque etiam ad eosdem in thorace atque in pulmonibus obortos.* Quicumque etiam per intervalla molestis *vertiginosis* perturbationibus obnoxii sunt, illis sub *temperata* aura, *moderata* ambulatio, in *plana* semita non parum *utilitatis* promittit: quos homines *gravativa* & *seca* molestia in capite affligit, absque doloris connubio, illis *modica* & repetita ambulatio utilis evadit: quicumque dolores *capitis* cum *ventriculo* consentiunt, si *leniores* fuerint, illis *remissior* ingressus etiam emolumentum affert: hisce affectibus annectimus *Rheumatismos* capitis, ut & *fixos* & *stagnantes catarrhos capitis*, in quibus idem medium *resolutorio* & humores æqualiter *distributorio* effectu proficit, modo non sub libero & frigido aëre, sed rectius in puris & temperatis hypocaustis instituarur & repetatur: etenim dum *pedes* imprimis commoventur una aliqualem *revellentem* efficaciam exferere solent. *Similem* utilitatem ambulatio in *pertinacibus* & *chronicis* defluxionibus & congestionibus ad *oculos* atque *aures* offert: attamen de *hoc medico* effectu nec promittendum, nec postulandum est, quasi *simpliciter*, solitarie & præ omnibus aliis hanc opem afferat, cum potius suffecerit, quod in talibus molestis

lestis aut *relative aliquam* utilitatem largiatur, aut reliquam medelam admodum fulciat & sublevet.

§. XI.

Quod *pectoris* affectus attinet, tunc in diversis eorum *temperata* ambulatio salutaris deprehenditur: superius ex CELSO adduximus, quod in *difficili* respiratione *lenta* talis commotio *utilitatem* afferat: attamen necesse erit *causam* hujuscemodi *asthmatici* affectus rite & perite indagare: *phthisicis* enim, *hæmoptycis*, aut in hæmoptysin *valde* inclinantibus, *majori vomica* & *infartu* pulmonum laborantibus, *grandiori polypo cordis* affectis, *magna* & *lata* concretionem pulmonum cum pleura, hydrope pectoris, *azonia* musculorum, *respirationem* administrantium, confirmata, afflictis medicina ambulatoria *non* confert, quæ illico *magis noxia*, quam utilis existit: vicissim autem ad *mediocrem* congestionem & oppressionem pectoris, ad *initiantem* infartum pulmonum, ad oppletionem *catarrhalem*, ad *leniorem* polypum, ad *spasmos* musculorum thoracis & inde pendentes humorum *stagnationes*, hanc ambulationem *medica* sua utilitate probamus & commendamus: in *crebriori* autem *cordis palpitatione*, necnon in *grandiori* struma, ut & quibus collum *crassum* & *abbreviarum*, thorax *gibbosus*, pectus *breve* & *arctum* est, illis valde *circumspecta* & *parca* ambulatio, verius autem *alia* commotio corporis admitrenda & ordinanda est: Omnium maxime autem ambulatoria medela *hypochondriacis* conducit, quibus non modo mali *radicem*, sed & plurima *symptomata*, velut angustias præcordiales, adstrictionem alvi, molestias spleneticas, flatulentiam, repressionem sanguinis ab extremitatibus ad interiora corporis, appetitus turbas &c. valde mitigare

tigare solet, ita ut hoc medium sua salutifera efficacia plu-
 rima reliqua *pharmaceutica*, quin ipsas acidulas atque
 thermas superet, ad minimum singula hæc *sine illius* c.)
 operatione *parum* valeant. Eadem virtute deambulatio
obstructis visceribus abdominalibus & conjunctis inter-
 dum *umoribus*, præcipue *pedum* mitioribus & tractabi-
 lioribus confert, *vid* SOLENANDER *Sect. I. conf. 10. p. 41.*
lin. 36. ALPINUS *l. c. p. 147.* ideo in morbis *Hepatis, Splen-*
is & Mesenterii perquam proficit, siquidem glandula-
 rum *obstructarum* apertionem promovet: proinde autem
 lymphæ depuratione atque sub efficaci humorum distri-
 butione futuræ *nutritioni* admodum ministrat, ideo
 SCHNEIDERUS *de Catarrh. Lib. V. cap. 8.* ait: *nutritionem*
corporis perficit ambulario, hæc & vigorem animi & robur
corporis acquirit & gratiam ejus & pulchritudinem con-
tinet. Quoniam autem sedulus & moderatus ingressus
 hepatis perquam proficit, idcirco etiam in *ictero* salutaris
 observatur, sicut MERCURIALIS *l. c. p. 331.* hisce verbis
invenitur: in arquatibus s. ictericis curandis eo usus Archigenes
invenitur: similiter Alpinus l. c. p. 147. de Themisone per-
 hiber, quod ad *atrophiam*, a visceris interni obstructione
 & tumore provenientem, curandam, *ingressum* ordinave-
 rit: & juxta hanc causarum connexionem idem etiam in
hectica ingrediente conducit: Quantum utilitatis hoc *na-*
turale medium ad *vitia digestionis* corrigenda adferat, com-
 muni observatione ratum atque probatum est; etenim
 dum hæc commotio omnes motus *vitales* & functiones
naturales excitat; ita remotionem *excrementitiarum* ma-
 teriarum promovet, ut aliæ *utiles* & necessariae *reparari*
 queant: ob id hic motus *appetiturum* naturalem valde revo-
 cat

cat & auget, familiari, domestico & probato exemplo illorum, qui ad prandendum & cœnandum se *preparare* volunt, *antea congrua ambulatione* se exercent, quo non modo *ardentior* appetitum sentiant, sed & gratioso magis *palato* aut sapore cibos ingerant, meliusve *digerant*. Moderata enim *sub ersione* commotio ventriculi, tam *residuarum cruditarum* & *prægressæ digestionis reliquiarum* ulteriorem translationem, quam *sanguinis liberaliorem progressionem* circa illum promovet & accelerat, ut *nova appetitio* & motus ventriculi excitatio consequatur; id eo PECHLINUS l. c. p. 502. ait: *Digestionum certe & Secretionum negotium egregie procurat ambulatio, & si quid a coctione superest leni humoris, commoda ersione feliciter attenuatur.* & BEHRNS in l. c. ex VERULAMIO Lib. 4. *augm. scient. p. 200. testatur: imprimis stomachi morbis convenit ambulatio, ejusque cruditatem & molestam atvi obstructionem præcaveret, adeoque literatis admodum proficua, cum multo spiritu animus se simul augeat atcollatque.* MERCURIALIS l. c. p. 331. ait: *ambulationes tardas has esse crediderim, quas Hipp. Avicenna & Haly a cœna ad magis cibum in ventriculi fundo, ubi citius absolvitur coctio, accommodandum probarunt.* ALPINUS l. c. p. 147. differit: *utilissima ambulationes sunt stomacho humescenti, dolenti, & in quo cibus coalescit, atque corrumpitur.*

§. XII.

In compendiosa commemoratione *affectuum morborum*, quibus ambulatio *salubris* evadit paucis adhuc *defectus*, aut *difficiles successus salutarium* quarumlibet *exercitiorum* annotamus; ita enim *vegetior & constantior ingressus impediri*us recurrentes *salubres navium hæmorrhagi-*

rhagias, menstruas uteri purgationes & hæmorrhoidales eruptiones eximie faciliat & promover, cum vicissim deses & otiosa vita prævium liberum ac facilem earum successum valde turbet, impediatur & si flammæ: MERCURIALIS itaque l. c. inquit: *similiter ambulatio efficax est ad mulieres, quibus suppressæ sunt purgationes, & cum a vus sistitur, cibi supernatant, urina retinetur; & p 333 ex ambulationibus, quæ cum intensiori crurum calcibus incumbendo fiunt, utero convulso, purgationi suppressæ, partibus infernis ab alimento fructum non capientibus & omnino quibus materia sursum repit, conveniunt. Intensior enim sanguinis motus, ejusque plenior & efficacior diffusio & distributio in universam corporis dimensionem, faciliorem illius perruptionem promover. Nec etiam hic motus congruo gradu & tempore in ischiadicis & podagricis affectibus aut mirioribus, aut tractabilioribus, aut remittentibus omni utilitate caret, quo mediante fibræ contractæ & rigidæ denuo ad aliqualem flexilitatem & molliem perducuntur & restituntur, æqualis sanguinis circuitus invitatur, humores stagnantes resolvuntur, ac quælibet ordinariæ evacuationes reuocantur & promoventur; cum singulari limitatione MERCURIALIS l. c. p. 332. mentionem facit: *pedibus debilibus & suscipienda podagra expositis, nocet: quando quidem ob nimias deambulationes non raro ischiadicis dolores & podagram generari scribit Galenus; sicut ex adverso remissam artbrizicis & podagricis & ulceribus internis convenire, insinuarunt Cælius & Celsus, ubi deambulationem molli stramine, coæquato solo peractam ipsis commendavit: debent enim, ut scripsum est a Tralliano, qui podagra & articulorum affectionibus turbantur, moveri, poris-**

F simum.

sumumque ante, & non post cibos, diffidentem annotatio-
nem profert ALPINUS l. c. p. 147. in med. ad podagricas in-
flammationes, si fiat per loca montosa, inæqualia & per mul-
ta spatia, ita utilis deambulatio est deprehensa, ut sola ob-
ortam podagram, non raro omnino eadem die resolverit, quod
mibi non semel contigit: nos ad hosce affectus laudamus
semperatam & iteratam in via magis plana, quam aspera
ambulationem. Hominibus, quibus convulsivi affectus
familiares sunt, moderata & repetita ambulatio proficit, se-
dentario autem vita officit, Cæl. AURELIANUS Lib. 3. Chron.
7. CELSUS Lib. 3. c. 23. MERCURIALIS l. c. p. 332. 333. Qui
impuro sanguine, lymphæ spissa & diversis efflorescentiis
cu taneis laborant, iis modica obambulatio admodum utili-
lis existit, servata illa præcautione ne magna exæstuatio
& sudatio jungatur: quibus subiectis morbus morbofi
superiores magis regiones petunt & affligunt, iis assidua,
& modica ambulatio resolvente & revellente effectu per-
quam confert, ideo MERCURIALIS l. c. p. 331. dicit: non
mediocriter quoque coxendicis morbis prodest, & ad sum-
um omnibus iis in quibus necesse est, aut a superioribus
partibus ad inferiores aliquid destuere, aut quæ ad inferiores
partes propensa feruntur, excernere. Omnes qui frigida
& pituitosa intemperie laborant, ab ambulatione valde le-
vantur & rescipiuntur, quibus inde motus humorum auge-
tur, melior sanguinis temperies promovetur, & utilis ca-
lor naturalis excitatur: Ita etiam obesis subiectis conve-
niens ambulatio æque conducit: teste experientia & ex
hac Cæl. AURELIANO Lib. 4. Chron. cap. 7. & Lib. 5. c. ult.
MERCURIAL. l. c. p. 331. ALPINO l. c. p. 147. quicumque
porro morbosa somnolentia affliguntur, iis pariter idem
medium

medium ad *resolvendos* humores ad liberandum *cerebrum* ab inimica *oppressione* humorosa, ad corrigendam magnam *relaxationem* nervorum & membranarum, multum *proficit*: Præterea in *febribus intermittentibus* hoc subsidium modo circumspicte, opportune & congrue adhibeatur, multum *levaminis* conciliat, dum *affectas* partes a causa *morbifica* citius & facilius liberare & *remediorum* congruorum *salubrem* operationem promovere adjuvat: Adversus *inittentem talem & contracturam* artuum, ambulatio multum variis modis proficit, modo *remissius*, licet *solevitius*, exerceatur. Addimus quæ SCHNEIDERUS *Lib V. c. 8. p. 303. sq.* profert: *Prodest adversus catarrhos multum i. e. sedulo ambulare - - sit autem ambulatio levis, qua catarrhi sunt dimovendi, & præcipiente C. Celso antecedit cibum, sicut & Nic. Nicoli, Bartholom. Montagnana, & Eustachius Rudius tradunt.* Quod ad tumores pedum in gravidis ambulatio conducatur B STAHLIUS *in diss. de aff. et. gravid. §. 59. p. 46.* hisce testatur verbis: *his quibus leviores crurum soluta, tumores tales eveniunt, utilissimum est, quantum usquam fieri potest, ambulare potius, quam vel plurimum stare, vel ita sedere, uti plurimæ solent, valde humilibus scabellis.*

§. XIII.

Quemadmodum itaque multis morbosus initium & invasionibus *Ambulatio salubris* evadit, ita in variis subjectis atque casibus *parcius* admittenda, aut aliquandiu plane interdicens erit, sicut modo passim in præcedentibus monuimus: ita MERCURIALIS *l. c. p. 331.* inquit: *nocet ambulatio epilepticis, sanguinem excreantibus mingentibusve, aut seminis defluviu parientibus.* Quicunque homines faci-

le prodigas hamorrhagias experiuntur, qui consummata
 phibis laborant, qui grandiori cordis polypo affecti sunt,
 qui magna struma laborant, qui eximia Hernia umbilicali
 aut Scrotali detinentur, qui procidentia ani & uteri affli-
 cti sunt, qui cito & facile in excessivum & valde enervan-
 tem atque suspectum sudorem incidunt, iis singulis talis
 ambulatio admitti non potest: ita etiam affectus repentini
 & vehementes, sensibilesque inflammatorii & biliosi illam
 non tolerant: quicumque temperamento nimis calido præ-
 diti sunt, illis multa ambulatio, quippe medicina non conve-
 nit, quo valet testimonium HIPPOCR. Lib. VI. de morb. po-
 pul. Sect. 4. & Christ. a VEGA de arte medendi Lib. 2. Sect. 3.
 cap. 1. p. 136. non videtur exercitatio corporis natura calidis
 conveniens, corpora enim justo calidiora refrigeratione egent:
 quibus subjectis itaque non nisi exquisitè moderata ambu-
 latio ordinari & concedi debet: quando etiam nonnulla
 subjecta molesta valde dysuria, alioque suspecto urinæ ar-
 dore facile & frequenter corripiuntur, illis parca & rara
 ambulatio admittenda est: Medica vero illa ambulatio ap-
 pelliari debet, quæ pro vacillante sanitate sublevanda &
 confirmanda, aut pro amissa reparanda in dies congruo gra-
 du, modo, loco atque tempore exercetur. Regimen au-
 tem, quod huic medico scopo convenit secundum qualita-
 tes subjectorum, morborum, causarum morbificarum, oc-
 casionum, necessitatis similibusque circumstantiarum di-
 sponi debet: quare modo matutinis horis, sereno tempo-
 re, ante prandium, temperato & tranquillo cælo, nunc in
 semita plana & adæquata, alibi quadantenus montosa, mo-
 do paulo diutius & inrensus, modo breviori mora & lenio-
 ri gradu: interdum post prandium remissiori ingressu, aut
 post

post cenam *breviori* tempore ac *favente* magis tempestate, modo *urgentibus* circumstantiis in loco *domestico*, aut hortis inquilinis jam *sedato*, alibi *accelerato* gressu, nunc ad modicum corporis *ruborem* & *calorem* usque, modo ad *lenem sudationem*, quandoque ad *placidam* lassitudinem, interdum sub *conservatione virium*, &c. talis deambulatione instrui & dirigi debet, quæ qualitates atque *regulæ* itaque juxta *subjectorum* proprietates, & *causarum* atque *finium* conditionem ordinari debent: Nunquam autem convenit aut in *sanis*, aut *valetudinariis*, vel proxime *ante* vel *post* victus ingestionem *strenua*, *celeri*, *exæstuante* valde & *sudorem* urgente ambulatione vires fatigare, unde facile in *junioribus*, *tenerioribus* & *sensibili oribus* subjectis, *phthisis*, *hectica*, *hæmoptysis*, vomica pulmonum, polypus cordis, scirrhus in hepate, morbi mesenterii, febres anomalæ intermittentes, varii confusi primarum regionum morbi, ventriculi diversæ molestiæ, cephalalgia, concretiones pulmonum cum pleura, inflammationes pulmonum, aliæque turbulentæ febres oriuntur: ut ita ob *nimiam confidentiam* in *motu* corporis utilitatem varii nunquam *excessus* committantur, qui speratam salubritatem eludunt, & *perniciosis* magis effectibus ansam ministrant: *Periti* itaque ac *judiciosi* medici officium erit, *vale* ambulationis regimen invenire & constituere, quo *singulis* circumstantiis *conveniens* proportio concilietur: in quo *selectu* & moderamine antiquiores quidem varias *regulas* disposuerunt, quæ respectum *subjectorum*, gradus, loci, temporis, constantiæ &c. quoad ambulationis exercitationem attinent, in quibus tamen ad specialia *individua* & *singulares* casus applicandis, peculiare *judicium*

requiritur: quare præfenti huic deductioni nunc finem imponimus: divinæ bonitati pro exhibito cœlesti adjumento in hac tractatione humillimas tribuimus laudes & gratiarum actiones eamque ardentibus imploramus votis, ut Jehovaham expectantes, robore innovemur, ascendamus ala sicut aquilæ, curramus & non delassemur, ambulemus & non defatigemur, atque is reliquo suo almo directorio nostris institutis & laboribus prospero ac salutari succurrat successu efficiatque ut salutaris sequatur

F I N I S.

NOBILISSIMO ET PRÆCLARE DOCTO
DOMINO CANDIDATO

FELICIA PRECATUR

P R Æ S E S.

HOminem ad orandum, laborandum & ambulandum natum esse, Liber revelationis & rationis confirmat, inde enim & Spiritualis & Naturalis beatitudo & felicitas certo certius promittenda & expectanda est. Quod ambulationem respicit, tunc ad illius exercitationem mox tenera se accingit ætas, hinc pusiones mox pedibus insistere, mox

mox gradari tentant inchoantque, tandem magna
circumspectione incedere discunt: hinc homines
sedulo deambulantes & animum magis agilem, &
corpus firmum atque robustum reddunt; otium
contra & desidia est animæ caries, viva hominis se-
pultura omnemque malitiam docet, teste *Cbrysoftomo*:
huc pertinet *GALENI de Consuet.* & *PLATONIS in*
Timæo effatum, quod exercitatio corporis, quamli-
bet virtutem partium roboret, quod *curfu fiant homi-
nes veloces, ambulatione vivaces, lucta robusti & esu ad-
quendum habiles*: non minus *SENECA* etiam *Epist. 15.*
inter varias exercitationes, quas commendat, obam-
bulationis utilitatem & moderationem indicat: Sic
CICERO Lib. 16. fam. Ep. 18. moderatam ambulatio-
nem ad sanitatem acquirendam ordinavit: unicum
adh. *ORIBASII* testimonium *6. Collect. cap. 21.* addere
lubet, ita sentientis, *si quid est, quod singulorum, eo ma-
gis hominis sanitari conducit, id præcipue naturali corporis*
morui tribuendum est. Si in pedibus structuram, figu-
ram, dispositionem, ossium fabricam & ordinem, mu-
sculorum tendinumque seriem, situm, extensionem,
insertionem, numerum &c. intuemur, omnino ma-
gnalia Sapientissimi & benignissimi Creatoris mirari
& venerari debemus, qui non modo totum corpo-
ris truncum gestare & tenere debent, sed pro varie-
tate humanarum necessitatum e loco in locum ad di-
versos fines acquirendos transferre solent: Hic mo-
tus autem non solum proximioribus animæ respe-
ctibus inseruit, sed vicissim a Deo ita ordinatus est,
ut corpori multiplicem salubritatem afferat; Omnia
fane corporis humani membra atque organa ob fle-
xilita-

xilitatem, molliem, permeabilitatem, & humiditatem suam magis ad negotia, quam otia juxta simplicem & naturalem contemplationem destinata & fabricata sunt, unde concludere licet, plus utilitatis pro corporis etiam salubritate ac integritate & sedulis membrorum usibus & ad diversos congruos effectus applicationibus sperandum esse, quam a negligentiori eorum usurpatione; hinc homines, plus Somno, otio & quieti animi atque corporis indulgentes, citius & certius mancipia morborum evadunt. Ante partum embryo in clastro suo membra movere incipit, & si ægri spem sanitatis recuperandæ concipiunt, ambulare nituntur, & ex hac facultate plus ultra in convalescentiæ accremento progredi sperant. Et hæc meditatio præsens **TUUM PRÆSTANTISSIME CANDIDATE** argumentum Inauguralis Speciminis est, ut Ambulationis usum medicum, sanis ad tuendam, valetudinariis comparate ad revocandam firmam sanitatem significes & comprobes. Ipsemet hætenus ex ambulatione ad & inter doctos ac peritos viros multum cepisti usum, dum non modo per plures annos in Scholis doctissimorum virorum inclyti nostri Lycei saluberrima dogmata artis Medicæ præstanti, constanti & laudabili industria hausisti, proinde bonum cognitionis thesaurum inde **TIBI** comparasti, sed modesto, integro, beneque morato vitæ genere conjunxisti, ideoque bonam indolem probasti. Nec occasionem hætenus in practica applicatione & exercitatione proficiendi omisso animo tractasti & observasti, sed assidue inter sanos & ægros medicis confi-

consiliis adfistendo utiliter ambulasti. Quare præ-
mium honoris academici petiisti, & peractis Scrui-
tiniis Facultati nostræ bonos in Medicina theoretica
& practica profectus, hisce Immunitatibus dignos
obtulisti. Qua de causâ felici huic actui omnia fau-
sta ac salutaria auguror, TIBIQUE de hisce honori-
bus gratulor, denique reliquos Laboribus TUIS
exoptatissimos successus & eventus, cum qualibet
animi atque corporis prosperitate annuente & fa-
vente animo apprecor. Vale. Dab. Halæ Magd.
XV. Calend. Decembr. A. R. S. MDCCXL.

PRÆNOBILISSIMO ET PRÆCLARE DOCTO
DOMINO
CANDIDATO ZIEGLER,
AMICO INTEGERRIMO

S. D. P.

TIMOTHEUS JUSTUS Range,
MED. DOCT.

ITa tandem felici status TUI, PRÆNOBILISSI-
ME CANDIDATE, mutatione erga TE me-
um testatum facio amorem. In publicum pro-
dire jubeo illum. Habeo enim quod volo, quod
G que

que desideravi, accidit. Accidit, ut TE amicum meum desideratissimum salutare possim Doctorem & venerari. Hinc sincerus animi mei adfectus TIBI hunc gratulatur honorem. Honorem, quem longe ante meruisti. Honorem quem Pallas TIBI legitime adjudicat, TIBI que data dextra porrigit. Sunt quidem multi, quos accepta istiusmodi eruditi speciminis occasione multa fabulari juvat, atque inania somnari; ast, absit mos iste depravatus. Seria tractant eruditi, & tractent. Multo autem magis verorum abhorrit amicorum conversatio a multis assentatiunculis. Procul ergo sint ista profana, procul ista quisquilia. Sinceritas delectat. Sed ad rem. Senti abs TE, PRÆNOBILISSIME CANDIDATE, omni me amari tempore. Idem TU mea ex parte animadvertes. Amicitia ergo, quæ inter nos intercedit, ratio fausta quævis TIBI apprecari requirit. Requirit & omnino justa. Solvam ergo quod debeo; licet non ex assè, saltim ex parte. Vade, Amice integerrime, vade & rem TUAM age feliciter. Inoffensa utere valetudine, ut valetudinem aliorum conservare possis & stabilire. Abigat summum numen longissime, quæ TUAM incolumitatem turbare conantur. Tali enim ratione & TIBI ipsi & aliis satisfacies. Vale dedi Halæ Magdeburgicæ die XVI. Novembr.

MDCCXL.

Si

SI labor est magnus quam quis susceperit audax
Fructus dependens dulcior omnis erit
Cumque satis constet ZIEGLERUM magna patrasse
Non aliter magis, quam TIBI dulcis adest
Hinc Pallas nectit circum TUA Tempora laurum
Accipias lætus, tradita dona TIBI.

*Hicce Prenobilissimo ac Doctissimo DN.
CANDIDATO Amico suo estimatissimo
de novo Honore gradu cum
voto omnigena felicitatis ex animo
gratulatur*

G. L. GRÆBNER,

Halenf. Magdcb. M.C. Oppon.

SI non faustos fastorum signa referrent,
Huncce diem: faustus tamen esset vocandus.
Auspicium felix TIBI jam, suavissime ZIEGLER
Exoritur; quæcunque boni sunt ominis, adfert
Lux hodierna simul. Fluit TIBI haud gratior unquam.
Summos, quos medici norunt, acquiris honores:
Ascendis cathedram, bellas & fortiter Ipse
Artis Appollineæ genuina statuta tueris,
Præmia consequeris tandem præclara laborum;
Dum Caput insignis Doctorem mitra coronat.

Parti-

**Participēs mutūæ fortis redduntūr amici.
Hinc ego cur fileam? cur non mea gaudia tēster?
Miror doctrinam, plaudō, congratulor atque
Apprecor, ut quævis bona TE comitentur ubique,
Ut, quæ suscipies, feliciter omnia cedant.**

*Paucis hīcē perpetuo se favori ac beno-
leniē honoratissimi DN. CANDIDA-
TI commendare & de summo in ca-
pessando Doctōris gradu, honore Ipsē
gratulari voluit,*

CHRIST. SIGISM. BECKER,

Medicinæ Cultor.

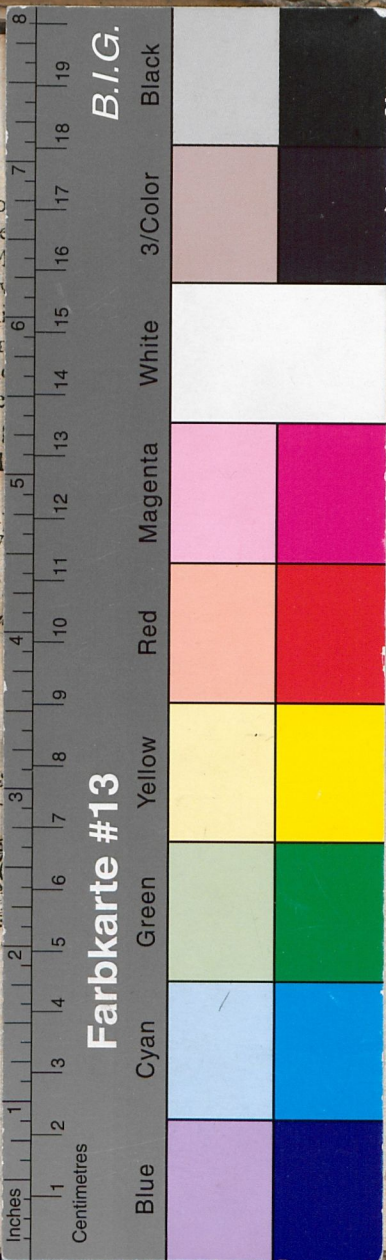
Ute 155. d. 2.

ULB Halle
001 876 392

3

TA 50L
(SA-21 folio)

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
**MEDICINA PERIPATE-
TICA S. AMBULATORIA,**
Ob mit gehender Leibes-Bewegung die Gesundheit
erhalten und befördert werden könne?

Lym.
AUSPICE DEO PROFITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Graviſſa Facultatis Medicae,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E
DN. D. MICHAELE ALBERTI,
SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.
DECANO H T. SPECTATISSIMO,
Domino Patrono, Praeceptore ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo,
PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
HORIS LOCOQUE CONSVETIS,
ANNO MDCCXL. D. NOVEMBR.
PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET
R E S P O N D E N S
JOHANNES ANDREAS ZIEGLER,
HALENSIS MAGDEBURGICUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JO. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.